

Priporočilo Odbora ministrov držav članic o smernicah za izvajanje Evropske konvencije o krajini (CM/Rec(2008)3)

(Odbor ministrov je priporočilo sprejel 6. februarja 2008 na 1017. zasedanju namestnikov ministrov)

Odbor ministrov

ob upoštevanju, da je cilj Sveta Evrope doseči večjo enotnost med svojimi članicami za zaščito in uresničevanje idealov in načel, ki so njihova skupna dediščina;

ob upoštevanju, da je Evropska konvencija o krajini (ETS št. 176), ki jo je Odbor ministrov Sveta Evrope sprejel 19. julija 2000 in jo državam članicam odprl za podpis v Firencah 20. oktobra 2000;

v želji doseči trajnostni razvoj, ki temelji na uravnoteženem in skladnem odnosu med družbenimi potrebami, gospodarstvom in okoljem;

ob ugotovitvi, da je krajina pomemben del javnega interesa na kulturnem, ekološkem, okoljskem in družbenem področju in je hkrati ugoden vir za gospodarsko dejavnost, katere varstvo, upravljanje in načrtovanje lahko prispevajo k ustvarjanju delovnih mest;

ob zavedanju, da krajina prispeva k oblikovanju lokalnih kultur in da je temeljna sestavina evropske naravne in kulturne dediščine, ki prispeva k človekovi blaginji in utrjevanju evropske prepoznavnosti;

ob priznanju, da je krajina za ljudi povsod pomemben del kakovosti življenja: v mestnih okoljih in na podeželju, na razvrednotenih območjih in tudi na zelo kakovostnih območjih, ki veljajo za izjemno lepa, in na vsakdanjih območjih;

ob ugotovitvi, da razvoj kmetijstva, gozdarstva, proizvodnih postopkov v industriji in rudarstvu ter regionalnega načrtovanja, urbanizma, prometa, infrastrukture, turizma in rekreacije ter širše spremembe v svetovnem gospodarstvu pogosto pospešujejo spreminjanje krajin;

v želji izpolniti željo javnosti, da bi uživala visoko kakovostne krajine in imela dejavno vlogo pri razvoju krajin;

v prepričanju, da je krajina ključna sestavina človekove in družbene blaginje in da so njeno varstvo, upravljanje in načrtovanje pravica in obveznost vseh;

ob spoznanju, da sta kakovost in pestrost evropskih krajin skupni vir in da si je treba skupaj prizadevati za njegovo varstvo, upravljanje in načrtovanje;

ob upoštevanju ciljev evropske konvencije o krajini in v želji spodbuditi njeno izvajanje;

ob upoštevanju želje, ki jo je Svet Evrope izrazil na konferenci o evropski konvenciji o krajini dne 22. in 23. marca 2007 v Strasbourgu, da naj ustrezni odbori predložijo osnutek smernic za izvajanje evropske konvencije o krajini

Odboru ministrov Sveta Evrope, ki jih sprejme v obliki priporočila Odbora ministrov državam članicam,

1. sprejema smernice za izvajanje evropske konvencije o krajini, kakor je navedeno v nadaljnjem besedilu;
2. priporoča, da jih pogodbenice konvencije upoštevajo in sprejmejo v okviru svojih nacionalnih politik.

SMERNICE ZA IZVAJANJE EVROPSKE KONVENCIJE O KRAJINI

Uvod

Ta dokument vsebuje številne teoretične, metodološke in praktične smernice za izvajanje evropske konvencije o krajini (v nadaljnjem besedilu 'konvencija'). Namenjena je pogodbenicam konvencije, ki želijo oblikovati in izvajati nacionalno krajinsko politiko na podlagi konvencije.

Predlogi v smernicah upoštevajo napredek in dosežke v zasnovi krajine v Evropi in različne obstoječe ter praktične izkušnje pri uporabi konvencije.

Zasnova krajine se hitro in temeljito spreminja ter pri tem pomembno napreduje. Konvencija je skupaj z dokumenti za njeno izvajanje resnična novost v primerjavi z drugimi mednarodnimi listinami o kulturni in naravni dediščini. V številnih evropskih državah se že kažejo dosežki, ne glede na to, ali so države uradno pristopile h konvenciji ali ne, ne samo v njihovi državni ali regionalni zakonodaji, temveč tudi na različnih upravnih ravneh ter v metodoloških dokumentih in preizkusih z aktivno udeležbo krajinskih politik.

To stanje je tako v državah, ki so že dolgo dejavne na tem področju in so poskusile in preizkušale krajinske politike in instrumente, kakor tudi v državah, ki še niso na tej stopnji. Nekatere države uporabljajo konvencijo kot merilo za začetek postopka temeljite spremembe v svojih krajinskih politikah; za druge pa je to priložnost, da svojo politiko določijo.

Smernice in pobude so navedene z ustreznim upoštevanjem svobode in zlasti ustvarjalnosti organov s pooblastili vsake države, da izdelajo pravne, operativne, upravne in strokovne s krajino povezane instrumente in niso pravno zavezujoče. Izogibajo se ozkim in omejevalnim razlagam besedila konvencije ali smernic, ki se že uporabljajo in povzročajo težave. Potek dejavnosti, ki si jih bo vsaka država izbrala za uporabo konvencije, bo oblikoval skupen vir, ki bo koristil vsem drugim državam.

V nadaljevanju so prikazana nekatera splošna načela in določbe:

- splošna načela predstavljajo smernice za nekatere temeljne člene evropske konvencije o krajini;
- namen splošnih določb je pojasniti temelje ukrepov, ki jih je treba sprejeti na strokovni in operativni ravni za spodbujanje varstva, upravljanja in načrtovanja v skladu s cilji kakovosti krajine (upravna in institucionalna vprašanja) na eni strani,

in vključitev krajinskega vidika v vse sektorske politike, ki so tesno povezani s krajino (merila in instrumenti za izvajanje krajinskih politik) na drugi strani.

Na srečanjih delavnic Sveta Evrope o izvajanju evropske konvencije o krajini se že in se bodo še naprej izvajale poglobljene študije uporabnih vsebin kot napotil za izvajanje konvencije.

Smernice z dodatki, ki so njihov sestavni del, so namenjene lažjemu prenosu določb konvencije v državne, območne in lokalne predpise.

PRVO POGlavJE – Splošna načela

Splošna načela predstavljajo vodilo za nekatere temeljne člene evropske konvencije o krajini.

I. 1 Vprašanja, zajeta v splošnih načelih

A. Obravnavanje ozemlja kot celote

Konvencija se uporablja za celotno ozemlje in zajema naravna, podeželska, mestna in primestna območja. Vključuje kopenska in morska območja ter celinske vode. Nanaša se na krajine, ki jih lahko štejemo za izjemne in prav tako na običajne ali razvrednotene krajine.

B. Priznavanje temeljne vloge poznavanja

Predhodna stopnja vsake krajinske politike so prepoznavanje, opis in vrednotenje krajin. To vključuje analizo morfoloških, arheoloških, zgodovinskih, kulturnih in naravnih značilnosti in njihovih medsebojnih odnosov ter analizo sprememb. Prav tako naj se analizira javno zaznavanje krajine s stališča zgodovinskega razvoja in njenega sodobnega pomena.

C. Spodbujanje ozaveščenja

Dejavna udeležba javnosti pomeni, da naj bo specializirano poznavanje dostopno vsem, to je, da naj bo lahko dosegljivo in sestavljeno ter predstavljeno tako, da ga razumejo tudi nestrokovnjaki.

D. Opredeljevanje krajinskih strategij

Vsaka upravna raven (državna, regionalna in lokalna) naj v mejah svojih pristojnosti oblikuje posebne in/ali sektorske krajinske strategije. Te temeljijo na virih in ustanovah, ki ob usklajenosti v prostoru in času omogočajo izdelavo programa za izvajanje politike. Različne strategije naj povezujejo cilji kakovosti krajine.

E. Vključevanje krajinskega vidika v zemljiške politike

Krajinski vidik naj bo vključen v pripravo vseh politik gospodarjenja s prostorom, tako splošnih kakor sektorskih, za bolj kakovostne predloge v zvezi z varstvom, upravljanjem ali načrtovanjem.

F. Vključevanje krajine v sektorske politike

Krajina naj se v celoti upošteva preko ustreznih postopkov, ki omogočajo sistematično vključitev krajinskega vidika v vse politike, ki vplivajo na kakovost prostora. Vključevanje zadeva različna upravna telesa in službe na isti ravni (horizontalno vključevanje) in različna upravna telesa na različnih ravneh (vertikalno vključevanje).

G. Upoštevanje sodelovanja javnosti

Vse dejavnosti za opredelitev, izvajanje in spremljanje krajinskih politik pred njihovim začetkom in tudi pozneje naj spremljajo postopki za sodelovanje predstavnikov javnosti in drugih ustreznih interesnih skupin z namenom, da se jim omogoči dejavna vloga pri oblikovanju, izvajanju in spremljanju ciljev kakovosti krajine.

H. Doseganje ciljev kakovosti krajine

Vsaka dejavnost načrtovanja ali projekt naj bodo usklajeni s cilji kakovosti krajine. Zlasti naj izboljšajo kakovost krajine ali naj vsaj ne povzročijo poslabšanja. Učinki projektov, kakršen koli že je njihov obseg, na krajino naj se zato ovrednotijo, nato pa opredelijo pravila in instrumenti, ki ustrezajo tem opredeljenim učinkom. Vsaka dejavnost načrtovanja ali projekt naj se ne samo prilagodi, temveč naj tudi ustreza značilnostim prostora.

I. Razvijanje medsebojne pomoči in izmenjava informacij

Izmenjava informacij, kroženje teoretičnih, metodoloških in izkustvenih zamisli med krajinskimi strokovnjaki in učenje iz teh izkušenj so temeljnega pomena pri zagotavljanju družbene in ozemeljske pomembnosti evropske konvencije o krajini in doseganju njenih ciljev.

I. 2. Pomen izraza krajina

a) "V konvenciji izraz "krajina" pomeni območje, kot ga zaznavajo ljudje in katerega značilnosti so plod delovanja in medsebojnega vplivanja naravnih in/ali človeških dejavnikov." (1. člen Evropske konvencije o krajini – pomen izrazov)

Ob upoštevanju določb 15. člena se ta konvencija uporablja za celotno ozemlje pogodbenic in vključuje naravna, podeželska, mestna in primestna območja. Vključuje kopenska in morska območja ter celinske vode. Nanaša se na krajine, ki jih lahko štejemo za izjemne, ter tudi običajne ali degradirane krajine. (2. člen Evropske konvencije o krajini – področje uporabe)

Zasnova krajine v konvenciji se razlikuje od zasnove v nekaterih listinah, kjer krajina pomeni dobrino (zasnova krajine kot dediščine) in jo obravnava (kot "kulturno", "naravno" itd. krajino) kot del fizičnega prostora. Ta nova zasnova nasprotno izraža željo po neposredni in razumljivi primerjavi vsebine kakovosti okolja, kjer ljudje živijo; to se priznava kot predpogoj za posameznikovo in družbeno blaginjo (razumljeno v telesnem, fiziološkem, psihološkem in intelektualnem pomenu) in za trajnostni razvoj ter vodilni vir gospodarske dejavnosti.

Pozornost je usmerjena v ozemlje kot celoto, brez razlikovanja med mestnimi, primestnimi, podeželskimi in naravnimi deli ali med deli, ki se lahko štejejo za izjemne, običajne ali razvrednotene; ne omejuje se na kulturne, umetne ali naravne sestavine: krajina tvori celoto, njeni sestavni deli pa se v svojih medsebojnih učinkovanjih hkrati obravnavajo.

Zasnova trajnostnega razvoja je celota okoljskih, kulturnih, družbenih in gospodarskih razsežnosti, ki se celovito in povezano uporabljajo za celotno ozemlje.

Zaznavno (vizualno, slušno, po vonju, dotiku, okusu) in čustveno dojetje, kakor prebivalstvo dojema svoje okolje, in priznavanje raznovrstnosti tega okolja ter posebnih zgodovinskih in kulturnih značilnosti so bistveni za spoštovanje in varstvo samobitnosti prebivalstva in za bogatenje posameznika in celotne družbe. Vključuje priznavanje pravic in odgovornosti prebivalstva, da prevzame dejavno vlogo v postopkih spoznavanja, sprejemanja odločitev in upravljanja s kakovostjo prostora, v katerem živi. Sodelovanje javnosti pri odločitvah o sprejetju ukrepov in pri časovnem uresničevanju ter izvajanju teh odločitev se ne šteje za uradno dejanje, temveč kot sestavni del postopkov upravljanja, varstva in načrtovanja.

I. 3 Pravno priznanje krajine

"Vsaka pogodbenica se zavezuje: a) da bo krajine zakonsko priznala kot bistveno sestavino človekovega okolja, kot izraz raznovrstnosti skupne kulturne in naravne dediščine ljudi ter temelj njihove istovetnosti;" (5. člen Evropske konvencije o krajini – splošni ukrepi)

Pravno priznanje krajine pomeni pravice in odgovornosti, ki jih imajo ustanove in državljani Evrope do fizičnega okolja. Krajina, v kateri živijo, je rezultat številnih dejanj, ki prinašajo spremembe kot posledico dejavnosti različnih udeležencev v procesih, ki se dogajajo na ozemlju v različnih oblikah in različnem časovnem in prostorskem obsegu. Take dejavnosti so lahko rezultat ravnanja organov z javnimi pooblastili pri vzpostavljanju infrastrukture velikega obsega ali ravnanja posameznikov v omejenem prostoru.

I.4. Krajinske politike

V tej konvenciji:.. b ... izraz "krajinska politika" pomeni izražanje splošnih načel, strategij in smernic pristojnih organov z javnimi pooblastili, na podlagi katerih se lahko sprejemajo posebni ukrepi za varstvo, upravljanje in načrtovanje krajin;" (1. člen Evropske konvencije o krajini – pomen izrazov)

Konvencija s stališča izvajanja predpostavlja:

– pripravo posebnih krajinskih politik in hkratno sistematično vključevanje krajinskega vidika v vse sektorske politike, ki neposredno ali posredno vplivajo na spremembe prostora. Krajina zato ni dodatek k drugim vsebinam, temveč je njihov neločljivi sestavni del;

– prehod s politike, ki temelji samo na varstvu značilnosti prostora in delov, ki so priznani kot izjemni, na politiko, ki temelji na kakovosti življenjskih okolij, ki so bodisi izjemna, običajna ali razvrednotena;

– opredelitev in izkušnje z novimi oblikami sodelovanja med različnimi telesi in različnimi ravnmi uprave;

– nov pristop k opazovanju in obrazložitvi krajine, ki naj odslej:

- prostor presoja kot celoto (in ne prepozna več samo prostora, ki potrebuje varstvo);

- hkrati vključuje in združuje različne pristope s povezovanjem ekoloških, arheoloških, zgodovinskih, kulturnih, zaznavnih in gospodarskih pristopov;

- vključuje družbene in gospodarske vidike.

1.5. Vplivi na krajino

Konvencija navaja pomen izrazov v zvezi z vplivi na krajino: varstvo, upravljanje in načrtovanje.

"V konvenciji....d) izraz "varstvo krajine" pomeni ukrepe za ohranjanje in vzdrževanje pomembnih ali značilnih lastnosti krajine; utemeljeni so z dediščinskimi vrednotami krajine, ki izhajajo iz njene naravne oblikovitosti in/ali človekove dejavnosti;" (1. člen Eevropske konvencije o krajini – pomen izrazov)

Zasnova varstva vključuje idejo, da se krajina spreminja, kar je treba do določene mere sprejeti. Namen varstvenih ukrepov, ki se trenutno široko preizkušajo, naj ne bi bil ustaviti čas ali obnoviti naravne značilnosti ali značilnosti, na katere je vplival človek, in jih ni več; lahko pa usmerjajo spremembe v krajih tako, da bi se njihove posebne, materialne in nematerialne lastnosti nadaljevale za prihodnje rodove. Značilnosti krajine so odvisne od gospodarskih, družbenih, ekoloških, kulturnih in zgodovinskih dejavnikov, ki pogosto izvirajo zunaj zadevnih krajev. Varstvo krajine naj bi našlo načine in sredstva delovanja na ustrezni ravni, ne samo glede na obstoječe značilnosti krajev, temveč tudi glede na zunanje dejavnike.

"V konvenciji: ... e."izraz upravljanje krajine" pomeni delovanje z vidika trajnostnega razvoja, ki naj zagotovi redno vzdrževanje krajine in usmerjanje ter usklajevanje sprememb, ki jih prinašajo družbeni, gospodarski in okoljski procesi;" (1. člen Evropske konvencije o krajini – pomen izrazov)

Upravljanje krajine je stalna dejavnost, katere namen je vplivati na dejavnosti, ki krajino lahko spremenijo. Lahko ga obravnavamo kot obliko prilagodljivega načrtovanja, ki se razvija samo, saj družbe spreminjajo svoj način življenja, svoj razvoj in okolja. Lahko ga obravnavamo kot projekt v zvezi s prostorom, ki upošteva nove družbene težnje, predvidene spremembe v biofizičnih in kulturnih značilnostih in dostopu do naravnih virov.

"V konvenciji:...f) izraz "načrtovanje krajine" pomeni odločno, v prihodnost usmerjeno delovanje zato da izboljšamo, obnavljamo ali ustvarjamo krajine." (1. člen Evropske konvencije o krajini – pomen izrazov)

Načrtovanje krajine je mogoče obravnavati enako kakor prostorski projekt in zadeva oblike sprememb, s katerimi se lahko predvidijo nove družbene potrebe ob upoštevanju stalnih posegov v prostor. Načrtovanje krajine naj bo skladno s trajnostnim razvojem in naj omogoča ekološke in gospodarske procese, ki se lahko zgodijo v srednjeročnem ali dolgoročnem obdobju. Načrtovanje zajema tudi obnovo razvrednotenih površin (rudniki, kamnolomi, odlagališča, odlagališča odpadkov itd.) za izpolnitev dogovorjenih ciljev kakovosti krajine.

Krajinski ukrep združuje varstvo, upravljanje in načrtovanje enega in istega prostora: nekatere dele in značilnosti je mogoče zavarovati, nekatere druge, zlasti procese, naj bi upravljali, nekatere pa naj bi namerno prilagajali.

Drugo poglavje – Splošne določbe

Namen splošnih določb, kakor so navedene v 5. členu konvencije, je pojasniti bistvo delovanja na strokovni in operativni ravni za spodbujanje varstva, upravljanja in načrtovanja v skladu s cilji kakovosti krajine (upravna in institucionalna vprašanja) na eni strani in vključevanje krajinskega vidika v vse sektorske politike v tesni povezavi s krajino (merila in instrumenti za izvajanje krajinskih politik) na drugi strani.

II.1. Delitev pristojnosti in upravna ureditev

"Vsaka pogodbenica izvaja to konvencijo, predvsem 5. in 6. člen, na podlagi svoje lastne delitve pooblastil, v skladu s svojimi ustavnimi načeli in upravno ureditvijo ter ob upoštevanju načela subsidiarnosti in Evropske listine o lokalni samoupravi. Vsaka pogodbenica izvajanje te konvencije uskladi s svojimi lastnimi politikami, ne da bi pri tem odstopala od določb te konvencije (4. člen Evropske konvencije o krajini – delitev pristojnosti)

Nekatere države v Evropi že dolgo izvajajo krajinske politike, usklajene in sektorske, na temelju zakonodaje o zgodovinski dediščini ali naravni dediščini, ki sega v prva desetletja 20. stoletja; politike na splošno temeljijo na predpisih v zvezi z določenimi področji ali značilnostmi, ki se zaradi različnih razlogov še posebej štejejo za trajno vrednoto (prevladujoča zasnova je na splošno naravna ali slikovita lepota, panoramski razgledi itd., povezan s kulturnimi motivi 16. in 18. stoletja, izraženimi predvsem na slikah). V nekaterih državah je bila upravna pristojnost dodeljena organom in institucijam, ki so na različnih ravneh odgovorni za zgodovinsko dediščino in kulturo.

Druge države so zlasti zadnjih nekaj desetletij razvile politike, ki posebno pozornost usmerjajo v zadeve, povezane z urejanjem okolja (zrak, voda, zemlja, rastlinstvo in živalstvo), krajinsko vsebino pa pogosto umeščajo na enako raven kakor okolje. V različnih državah so pristojnosti glede krajine dodelili upravnim organom, ki so odgovorni za upravljanje narave, okolja ali ekologije.

V še nekaterih drugih državah so posebne odgovornosti vključili med odgovornosti ustanov in organov za urejanje prostora.

Zaradi zapletenosti krajinskih vprašanj so se v preteklih letih našle druge rešitve na nacionalni in predvsem na regionalni in lokalni ravni, odgovornosti v zvezi s

krajino pa so se včasih prenesle na področja, ki se ukvarjajo s politiko uporabe prostora in gradbeno politiko, včasih na področja javnih del, včasih pa na sektorje, ki zadevajo kmetijstvo, itd.

Vsaka država sama odloča o svoji institucionalni organiziranosti o krajinskih zadevah glede na svojo celovito institucionalno organiziranost (centralizirana, decentralizirana, zvezna) na obstoječih upravnih ravneh (od nacionalne do lokalne ravni) in glede na svojo upravno in kulturno tradicijo in obstoječe strukture.

Priporočljivo je tudi, da krajinske zadeve dobijo posebno priznanje, ki vključuje samostojnost pri dodeljevanju upravnih pristojnosti/odgovornosti in pri dejavnostih, ki temeljijo na poznavanju, in operativnih dejavnostih, ne glede na to, ali so vključene v širša upravna področja ali ne.

Pristojnosti naj se dodelijo različnim upravnim ravnam v skladu z načelom subsidiarnosti, kar zahteva, da se ukrepi sprejemajo na ravni čim bližje prebivalstvu. Višje upravne ravni lahko prevzamejo naloge usmerjanja in usklajevanja, kadar se s tem ne ukvarjajo na lokalni ravni (npr. usmerjanje, usklajevanje, posebne banke podatkov, državna in regionalna politika načrtovanja in instrumenti itd.), ali kadar bi to vodilo k večji učinkovitosti. Izkušnje različnih držav se lahko uporabijo kot referenčna točka pri odločanju o primernih potekih dejavnosti.

Da bi se prepričali, da je vidik krajine vključen v prostorske politike, je bistveno, da se v posvetovanje, zlasti predhodno posvetovanje med različnimi ravni, odgovornimi za upravljanje zadevnega območja, vključijo državne službe ali službe organov na lokalni ravni, in med različnimi organi in področji iste ravni (horizontalno in vertikalno posvetovanje).

Posvetovanje naj zajema izoblikovanje splošnih strategij in operativne odločitve. Tako bo mogoče preseči nepovezane in posamezne interese glede kakovosti, ki temeljijo samo na varstvu posebnih področij in izogibanju tveganja različnih ali dejansko nasprotujočih politik različnih področij javnih služb.

Zato bi bilo dobro, da bi na državni ravni vzpostavili stalna posvetovanja in postopke posvetovanja ter redna srečanja med organi in ustanovami z osrednjo upravno odgovornostjo (ministrstva) za opredelitev in dogovor o strategijah in da se pripravijo posvetovalni organi (na primer stalna medresorska konferenca). Enako bi se lahko uporabljalo vertikalno med ministrstvi in nižjimi upravnimi ravni (na primer konference držav regije) in tudi v okviru različnih upravnih ravni. Poleg navedenih stalnih teles se lahko pripravijo postopki za sodelovanje med različnimi organi in ustanovami ter zavodi (javnimi in/ali zasebnimi), ki so specializirani za posamezne težave na državni ali lokalni ravni, zlasti sodelovanje med službami, odgovornimi za različna operativna področja v regijah, v nadobčinskih organih in ustanovah v občinah.

Mogoča bi bila tudi koristna ureditev za svetovalna in usmerjevalna nacionalna, regionalna in lokalna telesa za zagotavljanje pomoči prej navedenim strokovnim in upravnim službam (krajinski observatoriji, krajinski sveti, krajinska središča in

zavodi itd.). V teh telesih bi lahko bili predstavniki upravnih organov, znanstvenih in strokovnih skupnosti, ki se ukvarjajo s krajino, ter predstavniki združenj.

Vsaka država naj v okviru struktur in postopkov za upravljanje krajine opredeli merila za sodelovanje javnosti in načine njenega organiziranja.

Organi z javnimi pooblastili naj človeške in finančne vire usmerijo v krajinsko politiko: taki viri se lahko izrecno namenijo ali pridobijo z drugih področij (na primer okolja, turizma, javnih del, kulture itd.), morda tako, da se obravnavanje krajine uvede v prej navedene področne politike.

II. 2. Merila in instrumenti za krajinske politike

Temeljne faze v postopku, ki vodi do krajinskega ukrepa, so:

- poznavanje krajin: prepoznavanje, opis in vrednotenje,
- opredelitev ciljev kakovosti krajine,
- doseganje teh ciljev z varstvom, upravljanjem in načrtovanjem v časovnem obdobju (izjemne dejavnosti in ukrepi in običajne dejavnosti in ukrepi),
- spremljanje sprememb, vrednotenje učinkov politike, možna ponovna opredelitev odločitev.

V tem postopku naj v vseh fazah poteka sodelovanje, posvetovanje, združevanje idej in potrditev (med ustanovami in prebivalstvom, horizontalno in vertikalno).

Tu naj se zakonodajni okvir usmeri predvsem na načela in ne toliko na posebne operative metode, ki jih je treba prepustiti strokovnim instrumentom, ki jih je lažje spreminjati (izvedbena pravila, dodatki itd.); spodbujajo naj ustvarjalnost v raziskovanju in poskusih, kar različne države že imajo ali kar je del skupnih akcij več držav.

II. 2.1 Poznavanje krajin: prepoznavanje, analiza, vrednotenje

Poznavanje krajine je prva temeljna faza v postopku oblikovanja odločitev ali vpletenosti udeležencev, katerih dejavnosti vplivajo na krajino; to vodi do oblikovanja ciljev kakovosti krajine in krajinskega ukrepa.

“C. Prepoznavanje in vrednotenje

1. Vsaka pogodbenica se ob dejavni udeležbi zainteresiranih strani, kot je določeno v točki c 5. člena, in zato, da bi se izboljšalo poznavanje njenih krajin zavezuje: a) i) *da bo na svojem celotnem ozemlju prepoznala svoje krajine;*
ii) *da bo analizirala njihove lastnosti in pritiske ter obremenitve, ki spreminjajo krajine;*
iii) *da bo spremljala spremembe;*
b) *da bo tako prepoznane krajine ovrednotila ob upoštevanju posebnih vrednot, ki jim jih pripisujejo zainteresirane strani in prebivalstvo.*
2. *Pogodbenice bodo postopke prepoznavanja in vrednotenja usmerjale na podlagi izmenjav izkušenj in metodologij, organiziranih na evropski ravni v skladu z 8. členom.” (6. člen Evropske konvencije o krajini – posebni ukrepi)*

Različna besedila v zvezi s konvencijo in različne poskusne prakse, ki so že uveljavljene ali so v uporabi v različnih evropskih državah, kažejo raznovrstnost

pristopov do spoznavanja, ki odraža tudi raznovrstnost kulturnih usmeritev. Obstaja močna ozaveščenost o neprimernosti najpogosteje uporabljenih teoretičnih in metodoloških instrumentov za operativne potrebe. Prepogosto pripadajo zaprtim strokovnim krogom, medtem ko krajina zahteva ustrezne odgovore v okviru interdisciplinarnih časovnih in prostorskih omejitev, ki lahko izpolnjujejo potrebe po poznavanju stalnih sprememb na lokalni ravni. Pristopi vključujejo:

– pristop, ki ga je mogoče opisati kot "opis-razlago"; ta poskuša izpolniti zahtevo po poznavanju, ki ga nalagajo instrumenti in ukrepi za upravljanje območnih sprememb (splošni načrt, panožni načrt, krajinski projekti itd.);

– pristopi, ki so analitični in opisni, sorazmerno neodvisni, njihov namen je operativen.

Izraz "prepoznavanje" naj se zato razume v širokem pomenu izraza te predhodne zahteve; sestavlja ga faza razumevanja in analize posebnih značilnosti (opis) in faza prepoznavanja problema kakovosti (vrednotenje), ki se lahko spreminja glede na zapletenost stanj in ciljev. Izraza prepoznavanje naj ne bi razlagali poenostavljeno in ga omejevali na popis krajine, temveč naj bi se povezoval z oblikovanjem ciljev kakovosti krajine.

Poznavanje krajine naj bi potekalo po postopku prepoznavanja, opisa in vrednotenja, kar vključuje:

– razumevanje in opis posebnih fizičnih značilnosti krajev v njihovem trenutnem stanju, odkrivanju sledi, ki so jih pustili narava in človeški postopki, in priznavanju, da so značilnosti krajine posledica delovanja naravnih in/ali človeških dejavnikov in njihovega medsebojnega učinkovanja;

– pregled njihovih razvojnih procesov in osvetljevanje preteklih, sedanjih in predvidljivih prihodnjih s časom povezanih obremenitev, ki so posledica človeških ali naravnih dejavnikov, in možnih pritiskov in tveganj glede krajin;

– prepoznavanje značilnosti in sisteme vrednot, ki temeljijo na strokovni analizi ali poznavanju družbenih zaznavanj krajine. Do tega poznavanja je mogoče priti z različnimi oblikami sodelovanja javnosti v postopku opredeljevanja krajinske politike in z analizo geografske razporeditve prebivalstva.

Smernice za ukrepe naj ne posegajo preveč v metode, faze in udeležence, vključene v postopek spoznavanja: nekatere javne skupnosti lahko zagotovijo krajinske kataloge ali atlase, ki naj bi jih uporabljali kot neodvisne instrumente, pri čemer imajo v svoji sestavi telesa s posebno odgovornostjo, da take kataloge in atlase izdelajo. Taki dokumenti imajo v različnih državah različne naslove: krajinski atlas, krajinski katalog, krajinski zemljevid, zemljevid vrednotenja lastnosti krajine itd. V njih najdemo splošni referenčni okvir in obči jezik, kar omogoča lažje sporazumevanje udeležencev. V nekaterih dokumentih je izbira prepuščena strokovnjakom, ali bodo uporabili opisno analizo ali razlagalni opis kot prvo fazo poznavanja, ki ga zahtevajo instrumenti opredeljevanja in izvajanja krajinske politike, odvisno od upravne ravni, obsega, ciljev in orodij (programi, načrti, listine itd.).

Sprejeti je treba ukrepe za:

- spodbujanje vključevanja različnih pristopov do spoznavanja in opazovanja območja (gospodarski, družbeni, okoljski, zgodovinski/kulturni, zaznavni/vizualni itd.);
- preverjanje, ali se analize nanašajo na celotno območje (pri čemer se upoštevajo izjemni, običajni in razvrednoteni deli) in ne samo na dele ali značilnosti, ki veljajo za pomembne ali izjemne;
- zagotovitev enostavnega dostopa, jasnost in preglednost v ureditvi in predstavitvi poznavanja, zlasti za zagotovitev sodelovanja javnosti pri odločitvah o krajinski politiki;
- spodbujanje vzpostavljanja in razpoložljivosti krajinskih zbirk podatkov; te naj bi obravnavale stanje prostora, njegov pretekli in sedanji razvoj, bremenitve in tveganja, ter naravne in človeške vidike tega prostora. Podatki naj se redno osvežujejo, pogosteje pri hitrih spremembah. Podatki naj bi bili v skladu z nacionalnimi, in kadar je to mogoče, mednarodno priznanimi merili, da bi tako spodbujali izmenjavo izkušenj med državami, regijami in ozemeljskimi skupnostmi na drugih ravneh.

II. 2.2 Opredelitev ciljev kakovosti krajine

" D. Opredelitev ciljev kakovosti krajine Vsaka pogodbenica se zavezuje, da bo določila cilje kakovosti za prepoznane in ovrednotene krajine, in to po posvetovanju z javnostjo v skladu s točko c 5. člena."

(6. člen Evropske konvencije o krajini – posebni ukrepi)

Nekaterim naravnim in/ali zgodovinskim sestavinam prostora je namenjena posebna pozornost, da bi se ohranila njihova posebna vloga, določen zgodovinski pomen in okoljske ali druge zmogljivosti, na primer v prostoru s kmetijskimi, mejnimi, posejanimi površinami, kamnitimi ali glinenimi zidovi, terasami, mogočnimi drevesi, izviri ali zgodovinsko mrežo kanalov. Uporabijo se lahko različni instrumenti, pravnega varstva do subvencij lastnikom in kmetom za vzdrževanje, ponovno zasaditev ali povezovanje, pa do oblik izboljšanja, ki jih po možnosti spremlja učno gradivo z napotki ali prenašanje tradicionalnih načinov vzdrževanja pokrajine na prihodnje rodove.

Za nekatere vrste delovanja in sprememb se lahko uvedejo posebna navodila in določila, ki močno vplivajo na kakovost prostora, na primer električni vodniki, telefonsko omrežje in antenski stolpi, vetrne elektrarne, kamnolomi, rudniki, trgovsko in politično oglaševanje, objekti in naprave za prosti čas (na primer prostori za taborjenje, počitniške prikolice, objekti in naprave za rekreacijo) in tako naprej.

Za nekatere mestne razvojne vsebine in težave, razvrščene po posameznih značilnostih različnih območij, se lahko oblikujejo posebna navodila in pravila, ki so lahko teme posebnih krajinskih študij: na primer pristopi do mesta, mestno obrobje, primestna območja, nerazvejane povezave med zgodovinskimi središči (gradnja vrstnih hiš na obeh straneh glavnih cest, ki povezujejo velika mesta ali vodijo iz njih) in tako dalje.

Pogoji za dostop javnosti do krajin naj bodo zagotovljeni z ustreznim spoštovanjem zasebne lastnine, vendar naj dostopne ceste, ceste, podeželske ceste in poti omogočajo uživanje pokrajine; v ta namen in v dogovoru z ustreznimi udeleženci organi oblasti lahko poskrbijo za odstranitev vidnih ovir ali gradnjo razglednih koridorjev v krajini, ki je tako obravnavana. Ob dostopnih cestah naj se zagotovijo tudi naprave in objekti za dobro počutje uporabnikov, to je za njihovo udobje in varnost, skladno z zahtevami trajnostnega razvoja.

Opredelitev ciljev kakovosti naj temelji na poznavanju določenih značilnosti in kakovostnih sestavin posameznega prostora in prepoznavanju njegovega razvoja in zmožnosti, pa tudi načina, kako javnost zaznava krajino. Nekatera krajinska vprašanja ali vidiki lahko pritegnejo posebno pozornost. Cilji kakovosti krajine so končni rezultat namernih dejanj v zvezi s krajino, kar vključuje spoznavanje, posvetovanje z javnostjo, izoblikovanje politike in strategije ukrepov ter spremljanja.

Cilji naj bodo predhodne smernice za določitev ukrepov, ki jih je treba sprejeti za varstvo, upravljanje, načrtovanje in upravljanje krajin. Ukrepi naj povezujejo družbene zahteve in vrednote, ki jih javnost pripisuje krajini, in izbiro odločitev politike glede vsebine krajinskih sestavin. Poseben pomen naj se nameni družbenim zaznavanjem, ki odražajo raznovrstnost prebivalstva.

Konkretne odločitve glede varstva, upravljanja in načrtovanja naj zajemajo celotno krajino, pri čemer se je treba vzdržati delitve krajine na številne dele, ki jo sestavljajo: za krajino so značilne medsebojne povezave več področij delovanja (fizičnega, funkcijskega, simboličnega, kulturnega in zgodovinskega, oblikovnega itd.), ki predstavljajo nekdanje in sedanje krajinske sisteme, ki se prepletajo ali dopolnjujejo na istem delu ozemlja. Krajina ni samo vsota svojih sestavnih delov.

Cilji kakovosti krajine naj se opredelijo v instrumentih splošne krajinske politike za različne ravni (nacionalna, regionalna, lokalna itd.) in naj se formalno uresničujejo s prostorskim načrtovanjem in razvojnimi dokumenti kakor tudi področnimi instrumenti; v zameno so navedeni dokumenti lahko prispevek k izoblikovanju ciljev kakovosti krajine.

Da bi bili pri tem uspešni, se je treba že od začetka posvetovati z javnostjo in vsemi drugimi udeleženci in si zagotoviti njihovo potrditev in vključitev.

II. 2.3 Sodelovanje, ozaveščanje, usposabljanje, izobraževanje

A. Sodelovanje

"Vsaka pogodbenica se zavezuje: ...c) da bo določila postopke za sodelovanje javnosti, lokalnih in regionalnih skupnosti ter drugih zainteresiranih strani pri opredeljevanju in izvajanju krajinske politike, navedene v odstavku b) zgoraj;" (5. člen Evropske konvencije o krajini – splošni ukrepi)

Zagotovilo, da krepitev povezave med prebivalstvom in njegovimi življenjskimi okolji podpira trajnostni razvoj vpliva na celotni postopek opredeljevanja krajinske politike. Sodelovanje je instrument za krepitev samobitnosti prebivalstva, priznane v njihovih okoljih.

Vključevanje javnosti, ki lahko sproži nasprotovanja kot posledico raznovrstnosti sistemov vrednot, ki jih zagovarjajo različne družbene skupine, je obogatitev in priložnost za potrditev poznavanja, opredelitev ciljev in ukrepov.

Sodelovanje pomeni dvosmerno sporazumevanje med strokovnjaki in znanstveniki ter prebivalstvom ter obratno. Prebivalstvo s svojim izkustvenim poznavanjem (lokalno in naturalistično poznavanje) lahko koristno prispeva k dovršenosti in ubeseditvi strokovnega poznavanja.

To tudi vpliva na "vrednotenje" kot dialektično primerjavo strokovnih analiz in vrednot, ki jih prebivalstvo pripisuje krajini, ob zavedanju, da obstajajo različni sistemi "vrednot" in nevrednot", ki so lahko zelo ustaljene ali pa so še vedno v postopku opredeljevanja; ti sistemi vrednot (splošno razširjene, značilne za narodne in lokalne kulture ter kulturo posameznikov) veljajo za elitno in množično kulturo: so vrednostne in niso izmerljive, nekatere med njimi so nasprotne. Zasnova sodelovanja vključuje upoštevanje družbenega zaznavanja krajine in hotenja javnosti pri odločitvah glede varstva krajine, upravljanja in načrtovanja. V tem smislu je zasnova krajine, ki jo predlaga konvencija, demokratična, ker sprejema razlike, splošno ugotovljene značilnosti in dejansko dosežene izvedbene dogovore; ti predstavljajo drugo možnost strokovni hierarhični razvrstitvi kakovostnih lastnosti krajine.

Vsaka država naj med načini, ki ustrezajo različnim prepoznanim težavam, izbere sredstva sodelovanja in upošteva tekoče posvetovanje in običajne postopke primerjave, različne organizacije upravljanja, značilnosti različnih stanj območja, vrste instrumentov, uporabljenih pri tem delu, obseg dela ter pretekle in sedanje izkušnje na mednarodni ravni. V vsakem primeru naj sodelujejo vsi pomembni udeleženci: nacionalne, regionalne in lokalne skupnosti, prebivalstvo, ki ga to neposredno zadeva, javnost, nevladne organizacije, gospodarski subjekti ter strokovnjaki za krajino in znanstveniki.

Sodelovanje naj poteka v vseh fazah postopkov priprave in izvajanja krajinskih politik, zlasti tistih, pri katerih gre za vrednotenje krajine, opredelitev ciljev glede kakovosti krajine ter odločanje in izvajanje ukrepov. Sodelovanje naj se šteje za sistem za medsebojno obveščanje ustreznih deležnikov. Zlasti pomembno je, da sodelovanje poteka v vseh fazah izvajanja, od začetne faze poznavanja, med izvajanjem dogovorjenih ukrepov, torej pri izvajanju projektov, pri katerih sodelujejo vsi pomembni udeleženci.

Pri določanju postopkov za potrditev odločitev se je mogoče sklicevati na preizkušene postopke, kakor so posvetovanje, ugotavljanje javnega mnenja, informativna srečanja in poučne predstavitve. Navedeni postopki se lahko uporabljajo tudi hkrati.

B. Ozaveščanje

Ozaveščanje

Vsaka pogodbenica se zavezuje, da bo civilno družbo, zasebne organizacije in javne organe ozaveščala o vrednotah krajine, njeni vlogi in spreminjanju (6. člen *Evropske konvencije o krajini – posebni ukrepi*)

Potreba po ozaveščanju civilne družbe, zasebnih organizacij in javnih organov o vrednosti krajin, njihovi vlogi in spremembah v njih ne pomeni, da ta telesa niso občutljiva na kakovost prostora, kjer ljudje preživljajo svoje življenje (*cadre de vie*). To dejansko pomeni, da obstoječa občutljivost ni vedno prava in da strani ne prepoznavajo vedno povezave med krajino in njihovim vsakdanjim življenjem. Zato je ozaveščanje način pojasnjevanja povezav, ki obstajajo med življenjem, ki ga preživlja prebivalstvo, dejavnostmi, ki jih vse strani izvajajo med svojim vsakodnevnim življenjem in značilnostmi naravnega okolja, prebivališča in infrastrukture. Ozaveščanje na temelju osebnih stikov je sestavljeno iz izkušenj, pridobljenih pri izmenjavi med lokalnim prebivalstvom, ki ga zadeva sprejemanje odločitev pri načrtovanju, in osebami z znanstvenim in strokovnim znanjem, to je znanstveniki in strokovnjaki.

Različne oblike ozaveščanja se lahko uporabljajo stalno, občasno ali priložnostno:

- publikacije, predstavitve, avdio vizualna sredstva, simulacije in fotografske razstave ter razstave poznavalcev se lahko uporabljajo v nacionalnem, regionalnem ali lokalnem obsegu. Že tako široko uporabljene pisne in avdio vizualne predstavitve so lahko v različnem obsegu v obliki ilustriranih knjižic, diapozitivov z zvokom ali razstav. Tovrstno ozaveščanje se pogosto uporablja na lokalni ravni za razpravo o krajini občine ali več občinskih območij. Lahko so tudi predstavitve z razpravo z lokalnim prebivalstvom, kar omogoča ugotavljanje njihovih stališč. Simulacija krajine ali predstavljena orodja, ki uporabljajo 3-D metode ali sheme, prispevajo k boljšemu razumevanju in razpravi med vsemi vpletenimi;
- pripravljajo naj se televizijski programi, čeprav še vedno ne zadoščajo, za splošna vprašanja in lokalne izkušnje;
- izkušnje lokalnega ozaveščanja, kakor so vodeni obiski območij, ki vključujejo lokalno prebivalstvo, izbrane predstavnike in strokovnjake ali znanstvenike. Take izkušnje so lahko povod za razpravo in prispevajo k skupnemu razmišljanju o prihodnosti krajine. Nekatere od navedenih izkušenj so lahko tudi del večjih festivalov.

Ozaveščanje naj ne vključuje samo prebivalstva, izbranih predstavnikov in predstavnikov javnih organov, temveč tudi gospodarske družbe, nevladne organizacije, znanstveno in strokovno skupnost ter poznavalce. Ozaveščanje naj bo postopek razširjanja poznavanja v vse smeri, od oblikovalcev politike do uslužbencev na teh področjih in lokalnega prebivalstva ter obratno.

C. Usposabljanje

"B. Usposabljanje ...

Vsaka pogodbenica se zavezuje, da bo spodbujala a) izobraževanje strokovnjakov za vrednotenje krajine in opravljanje nalog;

b) multidisciplinarnih izobraževalnih programov na področju politike, varstva, upravljanja in načrtovanja krajine, ki so namenjeni strokovnjakom v zasebnem in javnem sektorju ter ustreznim združenjem;"(6. člen Evropske konvencije o krajini – posebni ukrepi)

Več držav že usposablja strokovnjake za vrednotenje krajine in izvajanje nalog; Tovrstno usposabljanje naj se spodbuja in razvija. Programi usposabljanja naj se prilagodijo krajini glede na trajnostni razvoj, kar pomeni, naj se udeleženci usposablajo glede povezave med krajino in gospodarskim razvojem, krajino in obnovo naravnih virov in krajino ter socialno pravičnostjo.

Namen tovrstnih programov je usposabljanje načrtovalcev, vodilnih delavcev, inženirjev in tehnikov, specializiranih za varstvo, upravljanje in načrtovanje krajine. Pokrivajo začetek projektov in njihovo vodenje. Po opravljenem usposabljanju udeleženec dobi državno priznano diplomo, ki je sedaj del evropskega izobraževalnega programa, po katerem so mogoče univerzitetne izmenjave med državami.

Usposabljanje izpolnjuje potrebe vseh udeležencev po strokovnem in osvežitvenem izobraževanju:

– državne in lokalne ustanove in organi, odgovorni za krajino in usposabljanje, naj spodbujajo uvedbo strokovnih programov za usposabljanje, na večdisciplinarni podlagi, strokovnjakov za vrednotenje krajine in izvajanje tovrstnih nalog in nudenje usposabljanja za raziskovanje krajine;

– nespecializirani univerzitetni programi naj omogočajo uvedbo krajinskih vsebin v usposabljanje strokovnjakov, katerih dejavnosti vplivajo na značilnosti krajine določenega prostora;

– predvidijo naj se posebni informativni programi in programi usposabljanja na delovnem mestu za izbrane predstavnike, strokovno osebje in javne skupnosti na vseh ravneh in področjih, strokovnjake v zasebnem in javnem sektorju, katerih dejavnosti vplivajo na krajino (kmetijstvo, pridelava, itd..., da se poveča vključenost krajine v sektorske politike), in ustrezna združenja;

– države in druge upravne ravni naj v okviru mednarodnega sodelovanja spodbujajo razvoj teoretičnih programov in programov za uporabno raziskovanje na večdisciplinarni podlagi. Predvideni prispevki raziskovanja krajine zadevajo teoretično poznavanje, odnose med krajino in trajnostnim razvojem, javne politike in njihovo ovrednotenje, povezave med raziskovanjem krajine in izobraževanjem, gospodarstvom krajine, zgodovino krajine in njenih predstavnikov, odnose med pristopi za vrednotenje krajine in ukrepi javnosti, vključevanje sektorskih disciplinarnih stališč za vrednotenje prostora z vidika krajine, sodelovanje pomembnih deležnikov pri pripravi in izvajanju krajinskih politik in opredelitev instrumentov za izvajanje politike. Na splošno naj bo raziskovanje usmerjeno bolj izrecno v "raziskovanje vplivov, pri čemer obstaja tesna povezava med temeljnim raziskovanjem in javnim delovanjem. Ta povezava med obema lahko prinese dragocene rezultate za varstvo, upravljanje in načrtovanje krajine na teoretični, metodološki in operativni ravni.

D. Izobraževanje

"B. ... in izobraževanje

Vsaka pogodbenica se zavezuje, da bo spodbujala :...c) programe v šolah in na univerzah, ki po ustreznih tematskih področjih obravnavajo vrednote, ki jih pripisujemo krajini, in vprašanja, povezana z njenim varstvom, upravljanjem in načrtovanjem."(6. člen Evropske konvencije o krajini – posebni ukrepi)

V nekaterih državah v šolah že poteka usposabljanje za področje krajine; to usposabljanje naj se krepi, tako da bi pri otrocih razvili občutek za ta vprašanja, ki jih bodo verjetno izkušali, ko bodo presojali kakovost svojih okolij. Poleg tega je to način vplivanja na prebivalstvo preko družine.

To je mogoče z izobraževanjem v različnih strokah, zemljepisu, zgodovini, naravoslovju, ekonomiji, literaturi, umetnosti, arhitekturi ali tehniških področjih, ali državljski vzgoji.

Učni programi na različnih ravneh naj podpirajo ozaveščanje o krajinskih vsebinah z učenjem o razumevanju krajine in preko občutka za odnose med življenjem in krajino, med ekologijo in težavami na področju krajine ter družbenimi in gospodarskimi vprašanji.

Krajina je vir poučevanja, ker, ko jo učenci razumejo, se soočijo z vidnimi znaki svojih okolij v zvezi z urejanjem prostora. Razumevanje krajine tudi omogoča razumevanje sedanjih in zgodovinskih pristopov do stvaritve krajine kot izraza izvirnosti skupnosti.

II.3. Načini izvajanja

"E. Izvajanje

Da bi uveljavila krajinsko politiko se vsaka pogodbenica zavezuje, da bo uvedla instrumente, katerih cilj je varstvo, upravljanje in/ali načrtovanje krajine."(6. člen Evropske konvencije o krajini – posebni ukrepi)

Sredstva za izvajanje krajinskih politik ali uvajanje vidika krajine v sektorske politike so lahko predpisana ali prostovoljna. Uporabljajo se lahko tudi novi načini izvajanja. Izbira načina je lahko odvisna od lokalnega stanja in se lahko razlikuje tudi znotraj ene države.

Izvajanje krajinskih politik ali politik uvajanja krajinskega vidika v sektorske politike lahko združuje navedena raznovrstna sredstva glede na predvidene cilje, posebnosti prostora, prebivalstvo in upravno ureditev itd. To velja za vsa stanja krajine in vse dejavnosti, ki jih oblikujejo. Izvajanje je mogoče vključiti v splošne in sektorske instrumente na različnih upravnih in programskih ravneh ter ravneh urejanja prostora; lahko predvidi tudi, da zemljišča pridobijo pristojni organi.

II. 3.1 Predpisano izvajanje

Predpisano izvajanje je odvisno od veljavne zakonodaje in vrste cilja; to je od zaželenega cilja na ravni varstva, upravljanja in načrtovanja. Ukrepi se lahko vključijo v akte prostorskega načrtovanja ali predvidijo za določene instrumente.

– Vključitev ciljev v varstveno politiko: ukrepi naj zagotovijo ohranjanje in vzdrževanje pomembnih ali značilnih vidikov krajine; varstvo naj spremlja

stopenjski načrt upravljanja. Uporabi se lahko veljavna zakonodaja, lahko pa se pripravi nova.

– Vključitev ciljev v upravljavsko politiko: ukrepi lahko predvidijo vzdrževanje obstoječih krajinskih struktur (nekateri od teh lahko pridobijo pristojni organi).

– Vključitev ciljev v politiko načrtovanja: ukrepi lahko predvidijo sheme načrtovanja ali ustrezna nova sredstva. Lahko se določijo finančne določbe za financiranje predlaganih ukrepov in/ali strokovnih in izvedbenih pripomočkov.

II. 3.2 Prostovoljno izvajanje

Prostovoljno izvajanje temelji na dogovorih, listinah, kakovostnih oznakah ali stikih med organi in ustreznimi udeleženci. Vključuje lahko finančne določbe za financiranje predlaganih ukrepov in/ali strokovno ali izvedbeno pomoč, na primer:

– pri varstveni politiki: dogovori, ki predvidevajo vzdrževanje krajine. Morda je primerno, da se prizadetim zaradi vpliva krajini prijaznega ukrepa dodeli nadomestilo;

– pri upravljavski politiki: dogovori ali pogodbe, ki predvidevajo vzdrževanje obstoječih krajinskih struktur. Po potrebi se lahko dodelijo sredstva za kritje stroškov vzdrževanja (npr. živih mej, kanalov, poti itd.);

– pri politiki načrtovanja: dogovori ali pogodbe, ki predvidevajo ustvarjanje novih struktur ali objektov in naprav z ustreznim financiranjem. Te nove strukture ali objekti in naprave naj bodo združljivi z obstoječo krajino, torej naj bodo v skladu z opredeljenimi cilji glede kakovosti krajine.

II.3.3. Instrumenti krajinske politike

Za izvajanje krajinskih politik naj se uvede načrtovalni in razvojni postopek: ta naj uporablja določene instrumente in predvidi vključitev vidika krajine v sektorske instrumente. Temelji naj na splošnih načelih na nacionalni ravni, četudi je predvidena decentralizacija, in na povezovanju pristojnosti na več ravneh in več različnih instrumentov izvajanja.

V več državah se instrumenti že uporabljajo in vsak je lahko zgled za ustvarjanje novih instrumentov ali izboljšanje obstoječih.

Glavne skupine instrumentov so:

- načrtovanje krajine: študijski načrti krajine, vključeni v prostorsko načrtovanje;
- vključitev krajine v sektorske politike in instrumente;
- skupne listine, pogodbe, strateški načrti;
- vpliv in krajinske študije;
- ovrednotenje vplivov posegov na krajino, ki niso predmet študije vpliva;
- zaščiteni kraji in krajine;
- povezava med krajino in predpisi glede kulturne in zgodovinske dediščine;
- viri in financiranje;
- krajinske nagrade;
- krajinski observatoriji, središča in zavodi;

- poročila o stanju krajine in krajinskih politikah;
- čezmejne krajine

Dodatek 1

Primeri instrumentov za izvajanje evropske konvencije o krajini

Namen tega dodatka je podati nekaj primerov instrumentov za izvajanje evropske konvencije o krajini. Dopolniti ga je mogoče z izkušnjami pogodbenic konvencije, pridobljenih na njihovih ozemljih, kar bo zagotovilo koristna spoznanja za izboljšanje pristopa do krajinskega ukrepa.

Predlog je, da v zvezi z evropsko konvencijo o krajini vsaka pogodbenica prispeva k vzpostavitvi zbirke podatkov na spletni strani Sveta Evrope. Zbirka podatkov bi bila "škatla z orodji", ki bi zagotavljala medsebojno strokovno in znanstveno pomoč v krajinskih zadevah z zbiranjem in izmenjavo izkušenj in izsledkov raziskovanja, kakor je predvideno v 8. členu evropske konvencije o krajini – medsebojna pomoč in izmenjava informacij.

1. Načrtovanje krajine: samostojni krajinski načrti ali krajinske študije kot del prostorskega načrtovanja

Nujno je poudariti, da je treba krajino obravnavati na podlagi sistematičnega postopka načrtovanja krajine, prilagojenega različnim upravnim ravnam, od državne do lokalne, na celotnem ozemlju, vključno z mestnimi in zunaj mestnimi območji.

Ta postopek lahko poteka v obliki:

- a) smotrnega načrtovanja krajine in razvojnega sistema dopoljenega z medsebojno povezanimi instrumenti na različnih upravnih ravneh (krajinski načrt);
- b) sistematične uvedbe krajinskega vidika v običajno načrtovanje na različnih ravneh (nacionalna, regionalna, lokalna), dopoljenih z določenimi študijami in navodili (krajinske študije). Celotno prostorsko načrtovanje naj ima vključen krajinski vidik.

Take odločitve se lahko predstavljajo hkrati v številnih primerih, celo znotraj ene države.

Ne glede na vprašanje zakonske in izvedbene samostojnosti je pomembno, da se vedno opravijo določene študije o vrednotenju okolij z vidika krajine ali da se smeri delovanja izrecno opredelijo.

V skladu z opredelitvijo evropske konvencije o krajini naj te študije in usmeritve obravnavajo varstvo posebnosti območij, ki so že prepoznana kot visoko kakovostna območja ali območja povprečne kakovosti ali probleme ponovnega vrednotenja in obnove.

Te vključujejo:

- izvedbene določbe v zvezi z varstvom, upravljanjem in načrtovanjem, ponovnim vrednotenjem in/ali obnovo;

- določbe v zvezi z izobraževanjem o obveščanju in ozaveščanju javnosti in gospodarskih subjektov;
- neposredno sodelovanje lokalnega prebivalstva in udeležencev;
- orodja za spremljanje procesa spreminjanja in merjenje ravni učinkovitosti vzpostavljenih politik.

Krajinski načrt ali študija naj bo v obliki urejenih dokumentov in poročil, ki določajo cilje in predlagane ukrepe.

Pomembno je tudi, da se v tem postopku načrtovanja instrumentov kar največ uporablja predhodno vertikalno in horizontalno posvetovanje med različnimi ravni in sektorji, ki so zadolženi za upravljanje območja. Koristno bi bilo, da bi postopki posvetovanja imeli zakonsko podporo, ali podporo ustreznih upravnih postopkov.

Sodelovanje zadeva različne stopnje v postopku oblikovanja in izvajanja krajinskih politik. zlasti tistih, ki so povezani s spoznavanjem krajine ali ki zadevajo opredelitev kakovosti krajine in odločitev o ukrepih in njihovo uresničitev v določenem časovnem obdobju. Sodelovanje pomeni pravice in odgovornosti za vse.

Prav tako bi bilo koristno določiti obdobja veljavnosti, osveževanja in obnovitve krajinskih načrtov in študij ob upoštevanju različnih dejavnikov, kakor so:

- hitrost spremembe na zadevnih območjih;
- dejanske možnosti za vključitev javnih organov v načrtovanje teh instrumentov;
- občutljivost javnosti za take zadeve;
- možnosti za trajnostni razvoj ob upoštevanju kakovosti krajine posameznih krajev.

2. Vključitev krajine v sektorske politike in instrumente

V zvezi z navedenim je zlasti pomembno, da:

- so vsi instrumenti prostorskega načrtovanja in razvoja, sektorski ali delni, usklajeni z določbami krajinskih načrtov in študij;
- vsi programi in instrumenti prostorskega načrtovanja, razvoja in upravljanja vključujejo vidik krajine v fazi vrednotenja in izvedbeni fazi;
- so predvidene in se izvajajo številne oblike vertikalnega in horizontalnega posvetovanja med pristojnimi telesi;
- je v različnih sektorskih instrumentih v posameznem območju uporabljen celostni krajinski pristop.

Krajinski načrti in študije morajo biti zlasti del programov upravljanja z energijo, vseh vrst infrastrukturnih in prometnih programov in projektov; načrtov za zbirna vodna območja; programov in načrtov glede kulturne dediščine in turizma; programov, določil, načrtov, ukrepov in finančnih instrumentov za kmetijsko dejavnost, obstoječih instrumentov varstva narave (npr. parkov in rezervatov itd.).

Glavne značilnosti analize in krajinskega akcijskega načrta za vključitev v splošne instrumente načrtovanja krajine in v sektorske instrumente

V nadaljevanju je podan pregled korakov v postopku splošnega načrtovanja krajine (krajinski načrti, vključitev krajinskih vprašanj v postopek splošnega načrtovanja). Navedene so tudi podrobnosti sektorskih postopkov načrtovanja spreminjanja območja (sektorski načrti in projekti) in načini posvetovanj in pogajanj (listine, pogodbe, skupne strategije).

1. V skladu z izsledki spoznavanja na podlagi dejavnosti, osredotočenih na celotno območje (prepoznavanje in opis značilnosti), naj se opredelijo jasno prepoznane in razmejene "krajinske enote".

Izraz "krajinska enota" se uporablja zaradi poudarka pomembnosti sistematične študije posameznega prostora z vidika krajine. Narobe bi bilo, če bi pozornost usmerili v eno samo vrsto analize (na primer ekološko, geografsko, zgodovinsko, vidno itd.). Uporabijo se lahko različni izrazi na podlagi različnih opisov krajine in kraja, kakor to že poteka v različnih državah (na primer enota, območje, sistem, zgradba, del (ne samo ozemeljska, temveč tudi nerazvejana, v mreži itd.)).

2. Krajinski načrt ali študija naj določi "cilje kakovosti krajine" za vsako krajinsko enoto. Ti zajemajo:

- ohranjanje in vzdrževanje kakovostnih lastnosti (morfologija, sestavine, barve itd., ob upoštevanju načinov gradnje in materialov ter simboličnih posebnosti in prostora itd.);
- predvideno središče razvoja v skladu z različnimi prepoznanimi lastnostmi krajine, s čimer se zagotovi, da razvoj ne razvrednoti kakovosti krajine;
- ponovno vrednotenje in/ali sanacija degradiranih ali problematičnih območij za obnovitev njihovih kakovostnih značilnosti ali ustvarjanje novih.

3. Območna kakovost krajine (varstvo, upravljanje, načrtovanje, ponovno vrednotenje itd.) naj se opredeli glede na splošne in izvedbene zahteve in dejavnosti v zvezi s usmerjanjem posebne pozornosti v ukrepe, potrebne za napredovanje krajine in za javno uporabo in dostopnost posameznih krajev.

4. Krajinski načrt ali študija naj vključuje tudi določbe o ozaveščanju, usposabljanju in obveščanju javnosti in različnih udeležencev, katerih dejavnosti vplivajo na krajino (ekonomisti, strokovnjaki, upravni delavci itd.).

5. Krajinski načrti ali študije naj vključujejo tudi dogovore, subvencije in financiranje za vzdrževanje sestavin krajine, ustvarjanje struktur in rekreacijskih

in izobraževalnih dejavnosti itd., s posebej za to namenjenimi sredstvi ali navedbo in poudarjanjem možnosti za uporabo sredstev, ki pripadajo določenim sektorjem, kakor so kmetijstvo, turizem, kultura, javna dela itd., ali s spodbujanjem dejavnega sodelovanja javnosti in nevladnih organizacij.

6. Opredelijo naj se kratkoročni ali srednjeročni programi upravljanja za izvajanje ukrepa, izvajalci in sredstva za izvajanje programa.

7. Bistvena so sredstva za spremljanje sprememb krajine in učinkovitost opravljenih dejavnosti. To naj bi bilo pomoč v postopku stalnega pregledovanja in preoblikovanja ciljev kakovosti krajine in opredeljevanja vseh faz krajinske politike in njenih virov.

3. Listine, pogodbe in skupni strateški načrti

Posvetovanj in pogajalski instrumentov je čedalje več in so zadnjih nekaj desetletij postali pogostejši: lahko se uporabljajo za krajinske zadeve, obstajajo pa tudi že nekatere ugodne izkušnje. V tem primeru naj vključujejo skupno vrednotenje prepoznavanja in opisa krajine, oblikovanje in odobritev ciljev kakovosti in srednje- ter dolgoročne nadzorne strategije različnih udeležencev v krajini; program praktičnega in trajnostnega delovanja naj vključuje obojestranske zaveze za boljše izvajanje krajinske politike. Različni upravni organi so odgovorni za opredelitev značilnosti teh instrumentov skladno z njihovim posameznim stanjem: izvajalci, oblike sodelovanja udeležencev, oblike pogajanja in pogodbe, načini odločanja, odgovornost za usklajevanje, pravni postopki za opredelitev in izvajanje potrebnega ukrepa.

Na podlagi obstoječih izkušenj naj se poudari predvsem pomembnost širšega sodelovanja različnih skupin udeležencev (javne in zasebne, posamezne in skupinske, državne, regionalne ali lokalne ravni, splošne ali sektorske itd.), prispevek strokovnjakov na področju krajine med različnimi fazami, predstavitev javnosti jasnega in potrjenega okvira predhodnega poznavanja. Za uspeh je ključno predhodno posvetovanje vseh pomembnih udeležencev, posvetovanje pa lahko poteka v različnih oblikah.

4. Vpliv in krajinske študije

Postopki glede vplivov – študije vpliva na okolje in strateška okoljska presoja – ki jih zahteva Evropska unija zaradi ugotavljanja posledic načrtovanja projektov za okolje, so izjemno uporabni instrumenti za preučevanje neposrednih in posrednih vplivov projektov na območja in prepoznavanje ukrepov proti tem vplivom ali njihovemu zmanjšanju, kadar je to potrebno. Ti postopki se lahko uporabljajo tudi v državah, ki niso članice Evropske unije. Vendar sedanje izkušnje kažejo na pogosto neprimerne metode analize in vrednotenja vidika krajine, ki se pogosto šteje za sektorsko temo, ki predstavlja še eno sestavino okolja (kakor so ozračje, voda ali zemlja), ki jo je pogosto treba oceniti s količinskimi kazalniki. Zato je nujno, da se opravi ustrezno kakovostno vrednotenje vplivov/učinkov razvojnih projektov na krajino.

Sprememba v vsebini teh postopkov je ključna za celostno razlago krajev glede na različne vidike.

Pomembna je vključitev ciljev kakovosti krajine (krajinski načrti, območni razvojni načrti s krajinsko vsebino itd.) v študije vplivov, da se zagotovi čim boljša skladnost projektov s temi cilji.

V vsakem primeru se je bistveno dogovoriti za ukrep za ublažitev in izravnavo morebitnih negativnih vplivov razvojnih projektov na okolje z vidika krajine in okolja (vključitev obeh vidikov).

Zaradi ocene in preverjanja načrtov in programov prostorskega načrtovanja bi bilo koristno uporabiti glavna načela strateške okoljske presoje, saj ta ocena vključuje celovito in celostno upoštevanje krajine in zlasti njene zmogljivosti, koliko načrtovanih posegov v prostor dopušča.

5. Ocena vplivov dejanj, ki niso predmet študij o vplivih, na krajino

Vsi razvojni projekti, kakršni koli že so, običajno lokalnega obsega, naj upoštevajo dejavnike kakovosti krajine. Nekatere države so na tem področju sprejele posebne instrumente. Ocena naj bi prispevala k odločanju upravnih organov, strokovnjaki, upravni delavci in fizične osebe pa naj bi se ob tem izobraževali in začeli upoštevati vidik krajine že ob samem začetku opredelitve projekta.

Če je za projekte, za katere se zahteva uradno dovoljenje, potrebno vrednotenje krajine, nista pa potrebni študija vpliva na okolje in strateška okoljska presoja, naj se za to vzpostavi poseben postopek.

Poudariti je treba, da naj potrebna dokumentacija in ustrezeni postopek ne bosta predraga ali strokovno zapletena. Poleg tega naj se ocena vplivov krajine obravnava ločeno od infrastrukture ali gradbenega projekta in naj vključuje posebno dokumentacijo in postopke, pri čemer naj se omogoči celostna analiza povezave/odnosa med posameznimi kraji in razvojnim projektom.

Dokumentacija naj:

- prikazuje, kako se projekt vključuje v različne okoliščine ("neposredno" v okviru razvojnega predloga, na pol poti in oddaljeno v prihodnosti), kar predstavlja težave pri prepoznavnosti in vidljivosti krajev v največjih območjih; povezano z materiali, barvami in gradbenim materialom in tehniko; vpliv na biotski in abiotski vidik;
- prikazuje stanje krajev in okoliščine pred izvajanjem dela; dokazuje usklajenost značilnosti projekta z okoliščinami; predvideva, kakšen bo kraj potem;
- dokazuje, da projekt z načrtovanjem krajine in razvojnimi instrumenti (načrti, listine itd.) ustreza ciljem kakovosti krajine, kadar ti obstajajo;
- oceni vplive predlaganega razvoja na posamezni prostor in naj po potrebi uvede ukrepe za ublažitev, ki bodo omogočili ohranitev dobre kakovosti krajine v teh krajih ter nadomestne ukrepe, ki bodo prispevali h kakovosti okolja.

6. Zaščiteni kraji in krajine

Pomembno je spodbujati politiko za zagotavljanje kakovosti ozemlja kot celote z opredelitvijo politik za vrednotenje, načrtovanje, razvoj in upravljanje običajnih ali razvrednotenih krajin in ne zgolj prepoznavanje in varstvo izjemnih krajev. To se že dolgo poskuša v številnih državah, vključno v zvezi s spomeniki in naravnimi znamenitostmi, vendar že nekaj časa kaže znake krize, zlasti kadar razveljavlja druge politike in predstavlja pasivno varstvo krajev, izločenih iz ozemlja kot celote; posledica je, da dovoljenja za izvedbo sprememb upoštevajo samo mnenje strokovnjakov in poslovne kroge.

Čeprav se uvedba posebnih pravil za določene kraje (ali dopolnitev obstoječih zakonov) lahko šteje kot primerna, je treba doseči širok dogovor o ciljih, in sicer:

– stalnosti družbenih pravil, ki jih izkazujejo ikonografija, popotniške zgodbe, zgodovinski dokumenti itd.;

– nedavnih študijah, ki obravnavajo zlasti:

- sedanje kulturne vrednote, ki jih opisujejo strokovnjaki, prebivalstvo pa se jih še ne zaveda (sodobna arhitektura, industrijska arheologija);
- sisteme vrednot, predvsem simbolične, ki jih potrdi lokalno prebivalstvo (manj pomembna dediščina, kraji, povezani z zgodovino ali lokalnimi legendami itd.).

Upoštevajo naj se posebne lastnosti vsake države. Zdi se, da se je bolje izogibati merilom, kakor so " slikovit", "naravna lepota" ali "izjemen!", saj ta sodijo v kulturološke opredelitve, značilne za zakonodajo zgodnjega 20. stoletja o varstvu spomenikov in krajev. Utemeljitev, ki temelji na posebnih lastnostih prostora, se lahko dopolnijo ali nadomestijo z utemeljitvami na podlagi občutljivosti ali tveganj.

Vsaka država naj glede na svoje potrebe za tak prostor podrobno navede:

- splošne in posebne varstvene ukrepe in instrumente: na primer, razvrstitev ali enoten seznam, uporabo obstoječih institucionalnih instrumentov, na primer parkov in rezervatov (kulturnih parkov, regijskih parkov, arheoloških rezervatov itd.); ustvarjanje novih instrumentov; svoje začasne varstvene ukrepe;

– značilnosti izdelave seznama in varstvenih instrumentov: na primer opis kraja in glavni vzroki za njegovo varstvo, z uradnim obvestilom javnosti in zasebnih lastnikov.

Za vsak zaščiten kraj naj bi glede na njegovo velikost in lastnosti v idealnem primeru izdelali določena zavezujoča pravila ali preproste smernice itd. ali posebne krajinske načrte, sestavljene za vsak zaščiten kraj ali za posamezne posebne vrste krajine. Tovrstna pravila naj bi bila del splošnega načrtovanja in razvoja krajine.

7. Povezava/Odnos med krajino in pravili v zvezi s kulturno in zgodovinsko dediščino

Na splošno lahko rečemo, da vsaka država že ima zakonodajo, upravno organizacijo in določene instrumente za varstvo svoje kulturne in zgodovinske dediščine, ki je deležna večje pozornosti javnosti; politika na tem področju je postala vse bolj splošna po vsej Evropi že od konca 19. stoletja. Tudi vidik krajine naj bi vključili v ta sektor. Natančneje, varstvo in vzdrževanje posameznih točk, linearnih in površinskih sestavin kulturne in zgodovinske dediščine (na primer zgodovinska središča, vile, industrijska arheologija, zgodovinski vrtovi itd.) naj bi upoštevalo vključitev te dediščine v krajino.

Pristopi do zgodovinskih spomenikov so lahko del posebnih načrtov ali pravil, namenjenih ohranitvi fizičnega, zgodovinskega, simboličnega, vidnega in kompozicijskega odnosa z bližnjimi in oddaljenimi okoliščinami: z drugimi besedami, bistveno je, da se preneha z omejenim usmerjanjem pozornosti (in tako tudi varstva) samo na izjemne enostavne in posamezne dele in se namesto tega usmeri v celotni sistem, v katerem so navedeni deli pogosto samo sestavina.

Priporoča se, da naj bo prepoznavanje pomembnih delov v zgodovinski dediščini vključeno, pri čemer se osvetli njihova vloga v sistemu zgodovinskih, materialnih in nematerialnih odnosov, da naj se instrumenti za varstvo in krepitev takega sistema načrtujejo in tudi, da naj se strukture in kraji zajamejo v instrumentih za urejanje razvojnih dejavnosti (pravila, posebni programi, vključitev v običajno načrtovanje itd.)

8. Viri in financiranje

Viri, potrebni za oblikovanje in izvajanje krajinske politike, so lahko denarni in človeški.

Določene vire s krajinskim fondom na različnih upravnih ravneh je mogoče nameniti preko javnega in zasebnega financiranja (organi, združenja, fundacije itd.). Vključitev krajinskih vidikov v sektorske politike (okolje, turizem, kmetijstvo, javna dela, kultura itd.) omogoča hkratno uporabo virov, namenjenih tem sektorjem, tudi za varstvo krajine, upravljanje in načrtovanje.

Za spodbujanje upoštevanja krajinskega vidika v vseh javnih in zasebnih odločitvah se lahko sprejmejo posebni ukrepi za zniževanje davkov in subvencije. Ukrepi naj se prilagodijo različnim vrstam krajine, njenim sestavnim delom in izvedbenim instrumentom in potrebam posameznih lokalnih skupnosti (neposredne spodbude).

Dodajo se lahko druge vrste spodbud, na primer strokovna pomoč pri izdelavi zasebnih načrtov in projektov, izkoriščanje zadevnih krajev/znamenitosti preko turističnih politik, podpore visoko kakovostnih kmetijskih pridelkov itd. (posredne spodbude).

Sprejeti je mogoče posebne spodbude za spodbujanje vključitve združenj (nevladnih organizacij) v opredeljevanje in izvajanje krajinskih politik na različnih upravnih ravneh v zvezi z različnimi vrstami izvedbenih instrumentov (načrti, listine itd.) in različnimi fazami delovanja (varstvo, upravljanje, načrtovanje itd.).

Večja javna dela, projekti in javne infrastrukture naj namenijo najnižji odstotek svojega proračuna za krajinske vidike. V določenih državah to že poteka.

9. Nagrada Sveta Evrope za krajino

Za razliko od drugih oblik priznanj, ki so usmerjene predvsem v izjemno naravo ali pomembnost prostora, če gre za dediščino ali nedavno ustvarjen prostor, je nagrada za krajino, navedena v konvenciji, namenjena predvsem ozaveščanju, saj je njen cilj priznavanje zglednega dejanja, ki ga izvedejo organi z javnimi pooblastili, in nevladne organizacije.

Mogoča bi bila tudi nagrada na nacionalni, regionalni ali lokalni ravni za zgledno dejanje, ki vključuje obnovitev ali varstvo ogroženih ali razvrednotenih krajin, ali za dejavnosti, povezane z dobrim vsakdanjim in običajnim upravljanjem, izdelavo in izvajanje krajinskih in upravnih načrtov, uspešne izkušnje sodelovanja javnosti, izobraževanje ob delu in politike usposabljanja, izkušnje horizontalnega in vertikalnega posvetovanja pri načrtovanju in upravljanju krajine, čezmejne izkušnje, študije in raziskave, ki po možnosti vključujejo več nacionalnih in nadnacionalnih upravnih izvajalcev itd. Vsaka država bi lahko uvedla državno nagrado za krajino, ki bi bila predizbor za sodelovanje v nagradi Sveta Evrope za krajino. Državno nagrado za krajino bi lahko prilagodila svojim zahtevam, potrebam in možnostim. Tako bi lahko podrobno navedla vsebino nagrade (priznanje, strokovna in izvedbena podpora za predlagano dejanje itd.), različne načine objave rezultatov (razstave, predstavitve, publikacije itd.), vključene upravne ravni, kategorije, ki so predmet nagrade, pogostost in sestava sveta za presojo.

Priporočljivo je, da odločitve v zvezi nacionalnimi in nadnacionalnimi nagradami temeljijo na pravilniku o nagradah Sveta Evrope za krajino kot del splošno sprejetega postopka za sodelovanje.

10. Observatoriji, središča ali zavodi

Močne sile, ki obkrožajo sodobne krajine, in številne težave, povezane z njihovim varstvom, upravljanjem in načrtovanjem, je treba nenehno opazovati, potreben pa je tudi forum za izmenjavo informacij; za ta namen bi bilo koristno vzpostaviti krajinske observatorije, središča ali zavode. Ti bi omogočali opazovanje na podlagi ustreznih študijskih protokolov na podlagi različnih kazalnikov; omogočali bi tudi zbiranje in izmenjavo informacij o politikah in izkušnjah. Lahko bi bili samostojni ali del širšega sistema opazovanja.

Navedene krajinske observatorije, središča in zavode bi bilo mogoče vzpostaviti na različnih ravneh – lokalni, regionalni, nacionalni, mednarodni – uporabljali bi prepletene opazovalne sisteme in zagotavljali možnost za stalne izmenjave. Po zaslugi teh teles bi bilo mogoče:

- opisati stanje krajin v določenem času;
- izmenjevati informacije o politikah in izkušnjah v zvezi z varstvom, upravljanjem in načrtovanjem, o sodelovanju javnosti in izvajanju na različnih ravneh;

- uporabiti in po potrebi združiti zgodovinske listine o krajinah, ki bi lahko koristile pri prepoznavanju razvoja teh krajin (arhivi, besedila, fotografije itd.);
- oblikovati količinske in kakovostne kazalnike za ocenjevanje učinkovitosti krajinskih politik;
- priskrbeti podatke, ki bi prispevali k razumevanju trendov in k napovedim prihodnjega razvoja.

Izmenjava informacij in izkušenj med državami, regijami in območnimi skupnostmi, ki že poteka, naj temelji na zglednosti, vedno pa naj se ravna po političnih, družbenih, ekoloških in kulturnih okoliščinah izvirne krajine.

O sestavi observatorijev odločajo posamezni upravni organi, omogoča pa naj se sodelovanje med znanstveniki, poslovnimi krogi in strokovnjaki organov oblasti ter javnostjo.

11. Poročilo o stanju krajine in krajinskih politikah

Države in regije v ustreznih časovnih razmikih pripravijo poročilo o stanju krajin in njihovih območjih, in sicer na podlagi dela krajinskih observatorijev, središč ali zavodov. Poročilo naj vključuje pregled politike, da se preveri učinkovitost zakonodaje in sprejetega ukrepa.

Tovrstni dokument, ki ga pripravijo upravna telesa, krajinski observatoriji, središča ali zavodi ali drugi organi in/ali v sodelovanju z različnimi navedenimi subjekti, bi bil lahko namenjen primerjavi dejanskega dogajanja na posameznem območju s krajinskimi smernicami in izvedenimi ukrepi, osvetlil bi rezultate, rešitve in težave, s katerimi so se srečevali, ter navedel nove usmeritve. Dokument naj bo samostojen ali pa del obsežnejšega poročila, v katerem je posebno poglavje namenjeno krajini. Vendar pa naj ne bi nadomestil rednih srečanj, na katerih se države srečujejo zaradi izvajanja evropske konvencije o krajini.

12. Čezmejne krajine

Čezmejno sodelovanje ima lahko za posledico skupno varstvo krajine, programe upravljanja in načrtovanja, ima lahko obliko instrumentov in ukrepov, o katerih se dogovorijo skupnosti (različne upravne ravni in splošne ter sektorske pristojnosti) in ustrezni udeleženci z obeh strani meje.

Čezmejno sodelovanje je mogoče ne samo med sosednjimi državami, temveč tudi med sosednjimi regijami in skupnostmi iste države, ki imajo različne krajinske politike, na podlagi ozemeljskega stika ali skupnih lastnosti.

Spletna stran in sklici na literaturo

Glejte spletno stran Sveta Evrope, www.coe.int/EuropeanLandscapeConvention, različna poročila o evropski konvenciji o krajini, podpisane 20. oktobra 2000, zlasti na srečanjih ob delavnicah, ki jih je Evropski Svet pripravil za izvajanje evropske konvencije o krajini.

Predlagano besedilo za praktično izvajanje evropske konvencije o krajini na nacionalni ravni,

ki ga organi z javnimi pooblastili uporabijo kot napotek za izvajanje evropske konvencije o krajini

Predgovor

Skladno z evropsko konvencijo o krajini in za boljše usmerjanje krajinskih politik to pisno navodilo vsebuje predlog nekaterih zakonodajnih in institucionalnih ukrepov, ki jih je mogoče sprejeti na nacionalni ravni kot pomoč pri oblikovanju, spremljanju in ocenjevanju krajinskih politik. Vsak odstavek je neposredno povezan z ustreznimi določbami konvencije.

Prvi odstavek – pomen izrazov

V konvenciji:

- a) krajina pomeni območje, kakor ga zanavajo ljudje in katerega značilnosti so plod delovanja in medsebojnega vplivanja naravnih in/ali človeških dejavnikov;
- b) krajinska politika' pomeni izražanje splošnih načel, strategij in smernic pristojnih organov z javnimi pooblastili, na podlagi katerih se lahko sprejemajo posebni ukrepi za varstvo, upravljanje in načrtovanje krajin;
- c) cilji kakovosti krajine' za posamezno krajino pomeni, da pristojni organi z javnimi pooblastili izoblikujejo hotenja, ki jih javnost izraža v zvezi z značilnostmi krajine v svojem okolju;
- d) varstvo krajine pomeni ukrepe za ohranjanje in vzdrževanje pomembnih ali značilnih lastnosti krajine; utemeljeni so z vrednotami kulturne dediščine krajine, ki izhajajo iz njene naravne oblikovanosti in/ali človekove dejavnosti;
- e) upravljanje krajine pomeni delovanje z vidika trajnostnega razvoja, ki naj zagotovi redno vzdrževanje krajine in usmerjanje ter usklajevanje sprememb, ki jih prinašajo družbeni, gospodarski in okoljski procesi;
- f) načrtovanje krajine pomeni odločno, v prihodnost usmerjeno delovanje, zato da izboljšamo, obnovljamo ali ustvarjamo krajine.

Drugi odstavek – področje uporabe

To pisno navodilo se nanaša na celotno nacionalno ozemlje in na vse krajine:

- a) vključuje naravna, podeželska, mestna in primestna območja in se nanaša na kopenska območja, ozemeljske vode in obalna območja, celinske vode, mokrišča, reke in vodotoke, jezera in ribnike;
- b) ne nanaša se samo na znamenite ali izjemne krajine, temveč tudi na običajne ali razvrednotene krajine.

Tretji odstavek – splošna načela

Splošna načela zadevajo vse organe z javnimi pooblastili, ki so odgovorni za razvoj in izvajanje krajinske politike.

1. Pravno priznanje krajin

Krajine so bistvena sestavina človekovega okolja in izraz raznovrstnosti skupne kulturne in naravne dediščine ter temelj samobitnosti njihovih prebivalcev.

2. Pravice in obveznosti

Varstvo krajine, upravljanje in načrtovanje imajo za posledico pravice in obveznosti vsakogar.

3. Vključevanje krajinskega vidika

Organi z javnimi pooblastili na državni, regionalni in lokalni ravni naj vključijo krajinski vidik in ga upoštevajo v svojih politikah v različnih sektorjih, ki lahko neposredno ali posredno vplivajo na krajino. Vidik krajine naj uvedejo tudi v različne pravne instrumente za izvajanje teh politik.

4. Sodelovanje javnosti

Delovanje v zvezi s pripravo, izvajanjem in spremljanjem krajinskih politik pred začetkom delovanja in tudi potem naj spremljajo ustrezni postopki za sodelovanje javnosti in zadevnih akterjev, ki jim omogočijo dejavno vlogo pri določanju ciljev kakovosti krajine in pri izvajanju ukrepov za varstvo, upravljanje in načrtovanje. V ta namen naj se pripravijo informativni dokumenti v ne preveč strokovnem jeziku.

5. Spoznavanje, ozaveščanje, izobraževanje in usposabljanje

- a) Krajine celotnega ozemlja naj bi podrobno preučili.
- b) Dejavnosti obveščanja in ozaveščanja naj se organizirajo na vseh ravneh območja.
- c) Učni načrti osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja naj pri ustreznih predmetih vključujejo izobraževanje o krajini.
- d) Spodbuja naj se zlasti višje- in visokošolsko izobraževanje s poudarkom na varstvu, načrtovanju in upravljanju krajine.
- e) Krajinska vprašanja naj se vključijo v usposabljanje strokovnjakov za prostorsko načrtovanje, razvoj naselij, kulturno, okoljsko, socialno in gospodarsko politiko ter v druga področja politik, ki lahko posredno ali neposredno vplivajo na krajino.

6. Krajinska politika

- a) Krajinska politika vključuje dinamično delovanje, ki odraža skrb za kakovost. To delovanje se lahko nanaša na varstvo, upravljanje ali načrtovanje krajine in ima za posledico konkretne ukrepe in procese, ki se izvajajo posebej ali hkrati.

b) Vsaka nacionalna, regionalna in lokalna skupnost na svoji ravni ali glede na svojo odgovornost opredeli krajinsko politiko, ki vsebuje ukrepe za varstvo, upravljanje in načrtovanje krajine na njenem področju pristojnosti. To politiko naj spremljajo ukrepi za prepoznavanje in razvrščanje krajin zaradi določanja posebnega mesta, ki jim ga javnost in zadevni akterji pripisujejo na podlagi pristnega in dobrega poznavanja značilnosti prostora in vprašanj, povezanih z njim.

c) Različni pristojni organi na svojih ustreznih ravneh pripravijo cilje kakovosti krajine, ki osvetljujejo posamezne značilnosti in kakovostne lastnosti teh krajin in podrobno navedejo, kateri ukrepi naj se sprejmejo za njihovo varstvo, upravljanje in načrtovanje. Ti cilji naj se vključijo v dokumente prostorskega in urbanističnega načrtovanja in dokumente politik v drugih sektorjih.

d) Praktični in zakonski ukrepi za varstvo, upravljanje in načrtovanje krajin naj bi prispevali k trajnostnemu razvoju in naj bi bili zlasti združljivi s skrbjo za varstvo okolja ter naj bi povečevali vrednost naravne in kulturne dediščine.

Četrty odstavek – delitev odgovornosti in pristojnosti

a) Krajinska politika je odgovornost državnih organov in regionalnih in lokalnih skupnosti v skladu z načelom subsidiarnosti.

b) Ministrstvo za ...

i) je odgovorno za izvajanje krajinske politike in za medresorsko usklajevanje na tem področju;

ii) organizira posvetovanja s civilno družbo in ocenjevanje krajinskih politik, ki jih opravi začasni organ;

iii) v sodelovanju z drugimi ministrstvi in s sodelovanjem javnosti redno pripravlja in pregleduje nacionalno krajinsko strategijo z določanjem vodilnih načel krajinske politike in opisom poti in ciljev za varstvo, upravljanje in načrtovanje krajin. Krajinska strategija naj se objavi.

c) Ministrstva, katerih dejavnosti vplivajo na krajine, naj se povežejo s službami, odgovornimi za izvajanje krajinske politike med potekom njihovih dejavnosti, in naj upoštevajo načela iz tretjega odstavka ter redno poročajo o njihovi krajinski politiki.

d) Regionalne in lokalne skupnosti morajo zaposlovati osebje, ki je seznanjeno s krajinskimi vprašanji in je z upoštevanjem krajin in svojih pristojnosti na ustreznih ravneh območja sposobno izvajati krajinsko politiko na teh področjih.